

DENİZLİ'DE YENİ CAMİİ YANINDAKİ ÜÇ KİTABE **Three Inscription Panels Near Yeni Camii in Denizli**

*Kasım İNCE**

Özet

Tarihi eserlerin korunması için bilinçli bir eğitim gerekir. Ancak bu konuda bilinçli bir eğitim almayan kişilerin zaman zaman tarihi eserlere ait bazı unsurları korudukları görülmektedir. Bu duruma ilişkin üç adet kitabe, Türk eserleri bakımından fakirmiş gibi bir izlenim bırakan Denizli'de, Yeni Camii'nin yanında görülmüştür. Mermer üzerine alçak kabartma olarak, talik hatla yazılmış olan kitabelerden birincisi, 1285 H. / 1868-1869 M. tarihli ve bir caminin tamirine, ikincisi 1319 H. / 1901-1902 M. tarihli olup, şu anki caminin yerinde olan önceki caminin inşasına, 1329 H. / 1911 M. tarihli olan üçüncüsü ise bir çeşmeye aittir.

Anahtar Kelimeler: Türk mimarisi, Denizli, Kitabe.

Abstract

It is necessary to give good education to the people to protect historical monuments. Despite insufficient education, it has been observed that some people sometimes protect some elements belonging to the historical monuments around them. Although Denizli has been considered as a poor city in Turkish historical monuments, three inscriptions have been seen under protection near "Yeni Camii". The three inscriptions are all written on a marble plate as a low relief, in a calligraphic style called "talik". The first one, with the date of 1285 Hegira (1868-1869 A.D.) belongs to the restoration of a mosque. The second one, with the date of 1319 Hegira (1901-1902 A.D.) belongs to the ancient mosque built in the parcel of the present mosque (Yeni Camii). The third one, with the date of 1329 Hegira (1911 A.D.) belongs to a fountain.

Key Words: Turkish architecture, Denizli, Inscription

Yurdumuzdaki tarihi eserlerin sayısını envanterlere geçmiş olanlarla sınırlandırmanın zor olacağı açıktır. Bu eserlerin tespitinde arşivlerin önemli rolü olmakla birlikte, kayıtlara geçmemiş çok önemli tarihi belgeler de mevcuttur. İşte kitabeler bu belgeler arasındadır. Günümüzde, Anadolu'nun değişik yerlerinde, herhangi bir şekilde ortadan kalkmış olan eserlerin kitabelerinin, vatandaşlar tarafından değişik şekillerde, bilinçli ya da bilinçsiz şekilde korunduğu görülmektedir.

Pek çok yerde olduğu gibi, Denizli'de de zaman aşımından, tabii nedenlerden, ihmalden veya bilinçli şekilde ortadan kaldırılan eserlerin sayısı hiç de az değildir. Bu bağlamda, şehirde Yeni Camii'nin batı duvarıyla aynı yöndeki kapı basamağının birleştiği köşede üç tane kitabe tespit edilmiştir. Yazımının konusunu teşkil eden bu kitabelerin üçünde de yazıların bulunduğu yüzeyler, yazıya zarar vermeyecek biçimde yağlı boya ile boyanmıştır. İki serbest olan kitabelerden biri, basamağın kible tarafına raptedilmiştir. Bu kitabenin yüzeyi beyaz, harfler ise siyah renkle belirlenmiştir. Talik hatla yazılmış kitabelerin üçü de beyaz mermere yazılmıştır. Üzerlerindeki tarihlerine göre, kitabeler en eskisinden başlayarak şu şekilde incelenebilir:

* Yard. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi.

1.Kitabe

Bir caminin tamirine ait olduğu anlaşılan bu kitabe, 1.00x0.40 m. ölçülerindedir. Serbest olan kitabenin altı satırlık yazısı, karşılıklı ikişer satır ve alçak kabartma olarak, talik hatla yazılmıştır. (Resim:1).

Okunuşu:

Eyledik tamir yine hoş geldi çün hülyamıza
Bu sebeble vâsıl olmak rahmet-i Mevlâmıza
Didi esnaf-ı debbâgat biz bunu bi'l-ittifak
İdelim bu hayra himem olsun çerâğ-ı ukbamıza
İsteyen tarih-i cevher harfle şah beytinin
İde çeşm-ile nazar bu cami-i vâlâmıza

Kitabe günümüz Türkçesine şu şekilde aktarılabilir:

Fikrimize uygun geldiği için tamir eyledik
Bu sebeple Mevlâmızın rahmetine ulaşmak istedik
Dericiler esnafı dedi: biz bunu el birliği ile yapalım
Bu hayra gayret edelim ahiretimize mum olsun
Tarihini isteyen şah beytinin noktalı harflerine
Bu yüce camimize nazar etsin.

Görüldüğü gibi burada kitabenin tarihi rakamla belirtilmemiştir. Buna karşılık tarih, ebced hesabıyla son satırda, cevherle (=noktalı harflerle) verilmiştir. Ki buna göre eser, 1285 H. / 1868-69 M. tarihini taşımaktadır.

2. Kitabe

Cami basamağının kible tarafına raptedilmiş olan bu kitabe, 1.00x0.69 m. ölçülerindedir. On iki satırlık metin, karşılıklı ikişer satır halinde düzenlenmiş olup, alçak kabartma tarzında, talik hatla yazılmıştır (Resim: 2).

Okunuşu:

Kopdı arzdan sâl-ı esbakda acîb bir zelzele
Sarsılıb düçar-ı dehşet oldı bunca kâinat
Kâmilen oldı o hengâmda bu ma'bet târ-mâr
Sandılar kopdı kıyamet cümle erbâb-ı hayât
Sahib-i hayr ü himem helvacı el-hac Ali Ağa¹
İhtizârında vasiyet eyledi hayli cihât
Ol vesâyâ cümlesinden bu musallâ-yı güzîn
Geldi meydân-ı vücûda vâkıfı ba'de-l vefât
Hayrını makbûl idüb indinde hallâk-ı kerîm
Faz ü lütfundan ana ihsan buyursun alıyyât
Dirki Feyzî nazm idüb tarihini setr-i Rahman
Bunda olsun ehl-i tevhîd nail-i fevz ü necât

Sene 1319

¹ Hacı Ali Ağa ile ilgili herhangi bir bilgi elde edilememiştir.

Kitabe günümüz Türkçesine şu şekilde aktarılabilir:

Geçen yıl acayip bir zelzele oldu
Bunca kâinat sarsılıp dehşete düştüler
Bu mabet o anda tamamen yerle bir oldu
Yaşayanların hepsi kıyamet koptu sandılar
Yardım ve hayır sahibi Helvacı Hacı Ali Ağa
Son demlerinde çok yol göstererek vasiyet eyledi
O vasiyete dayanarak bu güzel mabet
Vakfedenin ölümünden sonra meydana geldi
Kerim olan Allah, katında onun hayrını kabul edip
Ona fazilet ve lütfundan yücelikler ihsan etsin
Feyzî tarihini nazm ederek der ki:
Rahman'ın örtüsü mabette Müslümanlara kurtuluş olsun.

Yıl 1319 / 1901-02

Metninden anlaşıldığına göre, depremle darmadağın olan caminin yeniden yapılmasına ait bir kitabedir. Satırların altına, rakamla 1319 H. / 1901-02 M. tarihi verilmiştir. Feyzî tarafından yazıldığı anlaşılan şiirin son satırı ebced hesabıyla 1318 H. / 1900-01 M. tarihini vermektedir. Buradaki tarih, depremin meydana geldiği yıl olarak kabul edilerek, caminin yapımına hemen başlandığı ve bir yıl sonra tamamlandığı sonucuna varılmaktadır.

3. Kitabe

Bir çeşmeye ait olduğu anlaşılan bu kitabenin üst kısmı bir sivri kemer şeklinde sonuçlandırılmıştır. Buna göre, karşılıklı uç noktaları itibarıyla alınan ölçüleri, 0.44x0.38 m. olarak tespit edilmiştir. Serbest olan kitabenin sağ alt köşesi kırılmıştır. Kitabe, alçak kabartma olarak, talik hatla yazılmıştır (Resim: 3).

Okunuşu:

Sene 1329
Ravza-i beyt-i süreyyadan çıkan bu âb ile
Çeşme-i isnâ-aşer itdi heman kesb-i hayât
Validi merhûm derunî namına vakf eyledi
Bu cihetden eylesün ihsan ana Hakk aliyyât

Kitabe günümüz Türkçesine şu şekilde aktarılabilir:

Yıl 1329 H. / 1911 M.
Süreyya evinin bahçesinden çıkan bu su ile
Oniki çeşme hemen hayat buldu
Babası merhumun adına gönülden vakfeyledi
Bundan dolayı Hakk ona yüce mertebeler ihsan etsin

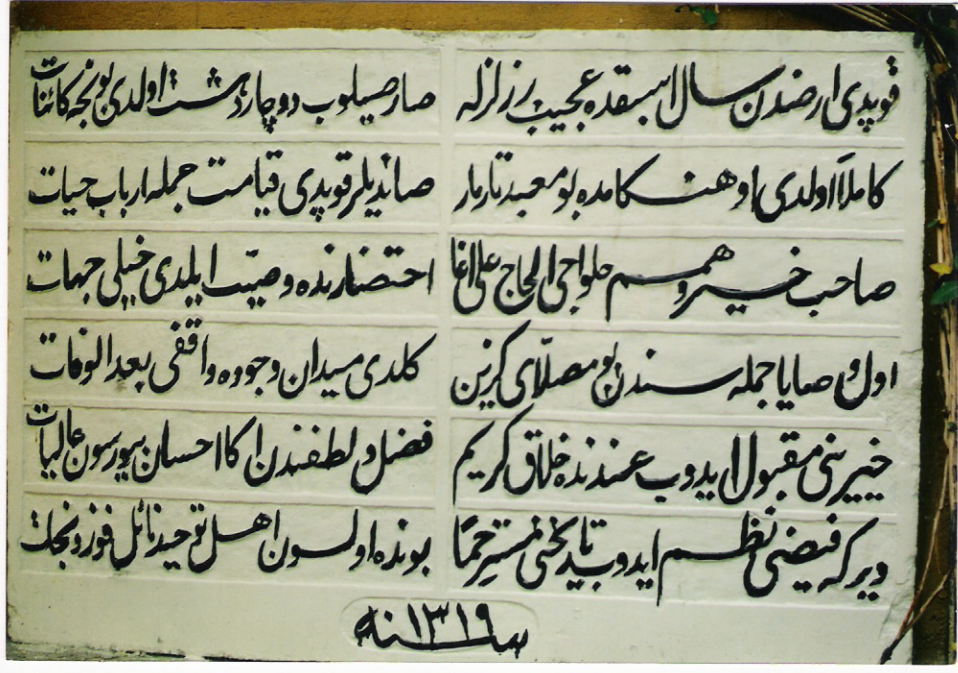
Burada kitabenin tarihi, en üstte 1329 H. / 1911 M. olarak verilmiştir. Görülmemekle birlikte, kırılan kısımda “**Bu**” kelimesinin, vezne göre bulunabileceği düşünülerek metine eklenmiştir. Çeşmenin kim tarafından yaptırıldığı ise kitabede kaydedilmemiştir.

Yukarıdaki birinci ve üçüncü kitabelerin Yeni Camii'nin yanına nereden ve nasıl getirildiği konusunda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. İkinci kitabenin ise, bu caminin yerinde olan önceki camiye ait olduğu, Yeni Camii Yaptırma ve Yaşatma Derneği yöneticileri tarafından belirtilmiştir. Dernek yöneticileri, sabit olmayan iki kitabeyi, -şimdilik-, Yeni Camii'nin içinde koruma altına almışlardır.

Burada ele alınan kitabeler, ülkemizin tapusu niteliğindeki bu türden eserlerin, zaman ve mekân kavramı gözetilmeden herkes tarafından korunmasının milli bir görev olduğu gerçeğini bir kez daha hatırlatmaktadır.

Resim- 1: Birinci Kitabe

Resim- 2: İkinci Kitabe

Resim- 3: Üçüncü Kitabe